

Sygn. akt II AKa 239/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 sierpnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku II Wydział Karny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Lech Magnuszewski

Sędziowie: SA Krzysztof Noskowicz

SA Dorota Rostankowska (spr.)

Protokolant: sekretarz sądowy Aleksandra Konkol

przy udziale Prokuratora Prokuratury Apelacyjnej w Gdańsku Janusza Krajewskiego

po rozpoznaniu w dniu 22 sierpnia 2012 r.

sprawy

A. R.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

na skutek apelacji wniesionych przez Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Gdańsku i pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku

z dnia 12 kwietnia 2012 r. sygn. akt **XI Ko 590/11**

uchyla zaskarżony wyrok w całości i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gdańsku.

UZASADNIENIE

Pełnomocnik **A. R.** złożył wniosek o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy kwoty 240.000,-zł. tytułem odszkodowania oraz kwoty 120.000,-zł. tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie stosowane wobec wnioskodawcy w toku postępowania II K 19/05 zawisłego przed Sądem Rejonowym Gdańsk - Południe w Gdańsku w następujących terminach: od 25 kwietnia 1996r. do 26 sierpnia 1996r., od 6 listopada 1998r. do 26 czerwca 1999r. oraz od lipca 2003r. do września 2004r.

W uzasadnieniu wniosku wskazał, iż w związku z prowadzonym przez Sąd Rejonowy Gdańsk - Południe w Gdańsku postępowaniem wyrokiem z dnia 27 stycznia 2010 r. w postępowaniu II K 19/05 wnioskodawca został uniewinniony od stawianych mu czynów. Orzeczenie to uprawomocniło się 20 grudnia 2010r. W toku postępowania wobec wnioskodawcy było stosowane tymczasowe aresztowanie przez łączny okres ponad dwóch lat.

Wyrokiem z dnia 12 kwietnia 2012r. w sprawie XI Ko 590/11-o Sąd Okręgowy w Gdańsku:

zasądził od Skarbu Państwa na rzecz A. R. z tytułu niewątpliwie niesłusznego aresztowania w sprawie II K 19/05 Sądu Rejonowego Gdańsk - Południe w Gdańsku zadośćuczynienie w kwocie 24.000,-zł. oraz odszkodowanie w kwocie 6.000,-zł. wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia;

w pozostałym zakresie wniosek o zadośćuczynienie i odszkodowanie oddalił;

kosztami postępowania w sprawie obciążył Skarb Państwa za wyjątkiem wydatków związanych z ustanowieniem pełnomocnika z wyboru.

Apelacje od powyższego wyroku wywiedli: pełnomocnik wnioskodawcy oraz prokurator Prokuratury Okręgowej w Gdańsku.

Pełnomocnik wnioskodawcy zaskarżył wyrok na korzyść wnioskodawcy w części oddalającej wniosek, tj. w pkt. II zarzucając mu obrazę przepisów mogących mieć wpływ na treść wydanego orzeczenia, a mianowicie:

I. art. 552 § 1 i 4 kpk polegającą na przyznaniu odszkodowania i zadośćuczynienia, którego wysokość jest nieadekwatna do doznanej przez wnioskodawcę szkody oraz krzywdy;

II. art.4 kpk oraz art.7 kpk poprzez orzeczenie z naruszeniem zasady obiektywizmu oraz poprzez dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, z pominięciem zasad prawidłowego rozumowania, w tym przyjęciu przez Sąd, że możliwości zarobkowe A. R. przed niewątpliwie niesłusznym tymczasowym aresztowaniem wynosiły 660,87 zł. miesięcznie (kwota najwyższego zasiłku wypłacanego obecnie osobom bezrobotnym), w sytuacji, gdzie od 1989r. ośrodek życiowy wnioskodawcy skupiał się na terenie RFN, gdzie w okresie tym pracował i pobierał świadczenie na terenie RFN, w tym od 1.04.2011r. do 30.09.2011r. pobierał on zasiłek na terenie Niemiec w wysokości 779,53 €, a od października 2011r., w wysokości 546 €.

Wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego orzeczenia, poprzez uwzględnienie wniosku w całości; ewentualnie o:
2. uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy właściwemu Sądowi celem ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skarżący podniósł, że Sąd Okręgowy w niewystarczającym stopniu uwzględnił wszystkie okoliczności lub pominął te, które uzasadniają wysokość przyznanego odszkodowania i zadośćuczynienia. Apelujący wskazał na całkowitą, oczywistą bezzasadność zastosowania i dalszego stosowania najsurowszego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Podkreślił, że - jego zdaniem przyznane zadośćuczynienie i odszkodowanie jest niewspółmierne nie tyle w kontekście uniewinnienia wnioskodawcy, ile w związku z przyjętym schematem i automatycznością jego stosowania. Nie dostrzegano lub bagatelizowano kwestię wpływu tymczasowego aresztowania na stan zdrowia i rozwoju intelektualnego A. R., co wywołało u niego traumę odczuwalną do dziś. Skarżący wskazał również na wyjątkowo nieuzasadniony - w jego ocenie - przebieg samego zatrzymania, długotrwałe stosowanie tymczasowego aresztowania o raz poszukiwanie wnioskodawcy listem gończym. Niezrozumiałym dla apelującego jest dlaczego Sąd Okręgowy oparł swoje wyliczenia szkody jedynie w oparciu o aktualny na dzień dzisiejszy w Polsce zasiłek dla bezrobotnych, podczas gdy A. R. miał możliwość zarobkowania i pobierania świadczeń na terenie Niemiec w latach 80-tych i 90-tych ubiegłego wieku. Dorabiał tam jako pracownik budowlany lub fizyczny, robił kursy przygotowawcze, pracował sezonowo, nie mniej jednak mógł wówczas i obecnie uzyskać status bezrobotnego oraz pobierać z tego tytułu zasiłek dla bezrobotnych lub inne świadczenia socjalne. Odszkodowanie na gruncie art.552 kpk obejmuje swym zakresem zarówno szkodę rzeczywistą jak i utracone korzyści.

Odnosnie zaś zadośćuczynienia skarżący wskazał na okoliczności, jakie w świetle orzecznictwa mają wpływ na jej wysokość. Zakwestionował dokonaną przez Sąd Okręgowy ocenę, że wcześniejsze pobyty wnioskodawcy w jednostkach penitencjarnych mają wpływ na wysokość zasądzonego na jego rzecz zadośćuczynienia. Zdaniem pełnomocnika z zasad doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania przyjęć należy, że sytuacja ta wpłynęła na pewien ostracyzm, który dotyczył wnioskodawcę i jego najbliższych.

W ocenie skarżącego istnieje konieczność dostosowania wysokości odszkodowania i zadośćuczynienia za błędy wymiaru sprawiedliwości do europejskich standardów.

Prokurator zaskarżył powyższy wyrok w całości na niekorzyść wnioskodawcy A. R. zarzucając mu błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i mający wpływ na jego treść, polegający:

- na niesłusznym uznaniu, że tymczasowe aresztowanie zastosowane wobec wnioskodawcy A. R. w wykonaniu postanowienia Sądu Rejonowego w Gdańsku z dnia 20.04.1998r. i 7.11.2003r. było niewątpliwie niesłusznym, co w konsekwencji skutkowało niezasadnym zasądzeniem na jego rzecz zadośćuczynienia i odszkodowania, podczas gdy zastosowanie wobec wnioskodawcy tymczasowego aresztowania było jedynym sposobem zrealizowania przez sąd obowiązku o jakim mowa w art.2 kpk i zostało spowodowane zawinionym zachowaniem wnioskodawcy, co z kolei stanowiło negatywną przesłankę dla orzeczenia odszkodowawczego z tego tytułu;
- na niesłusznym uznaniu, że wnioskodawca A. R. wskutek wykonania wobec niego postanowień o tymczasowym aresztowaniu, wydanych w sprawie II K 19/05 poniósł szkodę w wysokości 6.000,-zł., co skutkowało zasądzeniem na jego rzecz takiego odszkodowania, podczas gdy ze zgromadzonego w sprawie materiału nie wynika aby wnioskodawca z powodu „uwięzienia” utracił jakiekolwiek świadczenie pracownicze lub socjalne i sam nie wykazał aby szkodę w swoim majątku poniósł, co winno skutkować oddaleniem wniosku A. R. w części dotyczącej odszkodowania.

Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, oddalenie wniosku A. R. w części dotyczącej odszkodowania, zaś w zakresie zadośćuczynienia przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gdańsku.

W uzasadnieniu skarżąca odnosząc się do przyjętego przez Sąd Okręgowy okresu tymczasowego aresztowania uznanego za niewątpliwie niesłuszny wskazała, że stanowisko sądu należy uznać za słuszne jedynie w tej części, która dotyczy ustalenia niewątpliwej niesłuszności tymczasowego aresztowania zastosowanego wobec wnioskodawcy na mocy postanowienia Prokuratora Rejonowego w Tczewie z dnia 27 kwietnia 1996r., wskutek którego wnioskodawca był faktycznie pozbawiony wolności w okresie od 26 kwietnia 1996r. do 6 sierpnia 1996r. Natomiast błędne są ustalenia sądu w części odnoszącej się do oceny niewątpliwej niesłuszności tymczasowego aresztowania stosowanego wobec wnioskodawcy na etapie rozpoznania sprawy przez sąd. Sąd prawidłowo ustalił, że w sprawie II K 19/05 Sądu Rejonowego Gdańsk - Południe w Gdańsku wnioskodawca był tymczasowo aresztowany przez okres 10 miesięcy i 22 dni. W pozostałym bowiem okresie tymczasowe aresztowanie w tej sprawie było stosowane równolegle z tymczasowym aresztowaniem stosowanym w innych sprawach, w tym w sprawie w której zapadł prawomocny wyrok skazujący. Wnioskodawca w tym czasie odbywał również kary pozbawienia wolności orzeczone w innych sprawach. Natomiast za oczywiście błędne - zdaniem apelującej - należy uznać ustalenia Sądu Okręgowego, że niewątpliwie niesłuszne było tymczasowe aresztowanie wnioskodawcy będące skutkiem wykonania postanowień Sądu Rejonowego w Gdańsku z dnia 20 kwietnia 1998r. oraz z dnia 7 listopada 2003r. Analizując okoliczności, które faktycznie skutkowały zastosowaniem tymczasowego aresztowania wobec wnioskodawcy, czego Sąd Okręgowy nie uczynił, należy - zdaniem apelującej - stwierdzić, że osadzenie wnioskodawcy w areszcie śledczym było wynikiem jego zawinionego zachowania. Nie poinformował on bowiem organów prowadzących postępowanie o zmianie adresu zamieszkania oraz o pozbawieniu go obywatelstwa niemieckiego nie stawiając się również na kolejne terminy rozprawy. Wobec powyższego oraz z uwagi na fakt, że nie było znane miejsce pobytu wnioskodawcy, Sąd Rejonowy w Gdańsku zastosował wobec niego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania oraz zarządził jego poszukiwania listem gończym. A zatem uznać należy, że zastosowanie tymczasowego aresztowania wobec A. R. nastąpiło wyłącznie z uwagi na utrudnianie przez niego postępowania poprzez ukrywanie się przed wymiarem sprawiedliwości. Jednocześnie skarżąca wskazała, że środek ten był stosowany wobec wnioskodawcy do chwili złożenia przez niego wyjaśnień na rozprawie głównej. Skoro zatem stosowanie tymczasowego aresztowania było skutkiem wyłącznie zawinionego zachowania wnioskodawcy to nie może zostać uznane za niewątpliwie niesłuszne, co z kolei stanowi negatywną przesłankę dla zasądzenia na jego rzecz zadośćuczynienia i odszkodowania z tego tytułu. Sąd Okręgowy nie przeprowadził rozważań odnoszących się do przesłanek, które wskazywałyby na zawinienie wnioskodawcy i warunkowały zastosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania na etapie rozprawy, mimo że w rozpoznawanej sprawie zachodziła bezwzględnie taka konieczność tym bardziej, że w uzasadnieniu wyroku sąd ten wskazał, że wykazanie przesłanek egzoneracyjnych uchyla lub zmniejsza odpowiedzialność Skarbu Państwa. W

ocenie skarżącej zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie potwierdził również aby wnioskodawca wskutek tymczasowego aresztowania stosowanego wobec niego w sprawie II K 19/05 Sądu Rejonowego Gdańsk - Południe w Gdańsku poniósł szkodę majątkową, którą Skarb Państwa zobligowany byłby zrekompensować. Wnioskodawca tego nie udowodnił mimo ciężącego na nim obowiązku wynikającego z przepisu art.6 kc. Apelująca podzieliła pogląd Sądu Okręgowego, że zeznania wnioskodawcy w zakresie dotyczącym jego sytuacji zarobkowej oraz strat jakie rzekomo poniósł w znikomej części zasługiwały na danie im wiary. Nie znalazło też żadnego potwierdzenia stanowisko wnioskodawcy, że przed zatrzymaniem w kwietniu 1996r. i po zwolnieniu z aresztu otrzymywał pomoc socjalną od państwa niemieckiego, tym bardziej, że już 1996r. został on pozbawiony obywatelstwa niemieckiego. W ocenie apelującej nawet gdyby przyjąć (czego wnioskodawca nie udowodnił), że uzyskiwałby miesięczny dochód na poziomie ustalonego przez sąd, najwyższego zasiłku wypłacanego obecnie osobom bezrobotnym w kwocie 660,87 zł. to za nieprzekonywujące należy uznać twierdzenia, że w ten sposób zaoszczędziłby on kwotę 6.000,-zł. Zasadzając tę kwotę tytułem odszkodowania Sąd Okręgowy wskazał, że po przeliczeniu wskazanej sumy obniżył uzyskany iloczyn o koszty utrzymania jakie zostały zaoszczędzone w majątku wnioskodawcy wobec jego osadzenia albowiem szkoda ulega pomniejszeniu o wartość korzyści jaką poszkodowany uzyskał w wyniku zdarzenia wywołującego szkodę, którą były koszty jego utrzymania w zakładzie karnym, a które musiałby ponosić będąc na wolności. W ocenie apelującej, uwzględniając faktyczne wydatki, które wnioskodawca poniósłby przebywając na wolności oraz koszty jego utrzymania w zakładzie karnym wyniki takiego przeliczenia winny prowadzić do wniosku, że nastąpiła pełna kompensata szkody.

Pełnomocnik wnioskodawcy złożył odpowiedź na apelację prokuratora wnosząc o jej oddalenie. Zdaniem wnioskodawcy argumenty przedstawione w środku zaskarżenia wniesionym przez Prokuratora Okręgowego nie zasługują na uwzględnienie. W ocenie pełnomocnika fakt ukrywania się wnioskodawcy nie może stanowić przesłanki egzoneracyjnej. Taką postawę wnioskodawcy można bowiem uznać za usprawiedliwioną realiami skutków, jakie wynikały dla niego z pierwszego aresztowania w niniejszej sprawie, które wpłynęły na jego psychikę, gdzie podejmował głodówkę w areszcie śledczym i został objęty pomocą psychiatryczną.

Odnośnie zaś zasądzonego odszkodowania pełnomocnik wskazał, że przyznana kwota odszkodowania w żaden sposób nie rekompensuje strat jakie poniósł wnioskodawca.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja oskarżyciela publicznego jest zasadna i jako taka zasługuje na uwzględnienie. Podniesione w niej zarzuty musiały skutkować uchyleniem orzeczenia i w tym zakresie przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gdańsku. Zarzuty apelacji pełnomocnika wnioskodawcy nie zyskały aprobaty Sądu Odwoławczego.

Ustosunkowując się do zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych zważyć należy, że prawidłowość rozstrzygnięcia sprawy zależy od zgodnego z przepisami postępowania karnego przeprowadzenia dowodów oraz od prawidłowej oceny całokształtu okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej. Podstawę zatem wyroku stanowić może tylko całokształt okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej, przy czym w uzasadnieniu wyroku sąd ma obowiązek wskazać, jakie fakty uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych. Uzasadnienie winno tym samym wyraźnie wskazywać, na jakich dowodach oparł sąd orzekający ustalenie każdego istotnego dla sprawy faktu, a także należyście rozważać i oceniać wszystkie dowody przemawiające za przyjętymi przez sąd ustaleniami faktycznymi lub przeciw nim, wyjaśniać wszystkie istotne wątpliwości w sprawie i sprzeczności w materiale dowodowym oraz się do nich ustosunkowywać.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do najdalej idącego zarzutu oskarżyciela publicznego odnoszącego się do okresu tymczasowego aresztowania, jakie Sąd I instancji uznał za niewątpliwie niesłuszne. Rację należy przyznać skarżącej, że Sąd Okręgowy wskazując na to, iż zaistnienie przesłanek egzoneracyjnych zwalnia Skarb Państwa od odpowiedzialności za tymczasowe aresztowanie osoby, która ostatecznie w prawomocnym wyroku została uniewinniona, nie rozważył czy takie przesłanki występują w powyższej sprawie. Tymczasem podkreślenia wymaga, że ze stwierdzenia ustawodawcy zawartego w art.552 § 4 kpk, że Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność

odszkodowawcą tylko za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie wynika logicznie, że Skarb Państwa nie ponosi odpowiedzialności za każde niesłuszne tymczasowe aresztowanie, a jedynie za takie tylko, które ponadto jest niewątpliwie niesłuszne. Sąd Apelacyjny podziela utrwalony w orzecznictwie podgląd, że w wypadku stosowania tymczasowego aresztowania gdy oskarżony ukrywał się lub uporczywie nie stawiał się na wezwania, nie można przyjąć niewątpliwiej niesłuszności tymczasowego aresztowania, gdyż wówczas nie mamy do czynienia z obrazą przepisów rozdziału 28 kpk. Jest to bowiem sytuacja, gdy organ państwa (sąd), w sposób jedynie skuteczny, przez zastosowanie tymczasowego aresztowania realizował swój ustawowy obowiązek (art.2 kpk), a oskarżony o popełnienie przestępstwa, będąc zobowiązany do tego ustawowo nie stawiał się na wezwania sądu. Kolidzja dwóch dóbr (skutecznego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości i wolności oskarżonego) rozstrzygnięta została przez ustawodawcę w unormowaniu art.259 § 4 kpk. Takie tymczasowe aresztowanie nie tylko nie jest niewątpliwie niesłuszne czy niesłuszne, lecz uznać je trzeba po prostu za słuszne, jako zgodne z prawem (patrz: Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 15.09.1999r. w sprawie I KZP 27/99 OSNKW 1999/11-12/72; patrz też: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.01.2003r. w sprawie V KKN 409/01 OSNwSK 2003/1/75; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9.08.2002r. w sprawie V KKN 377/01 OSNKW 2002/11-12/105; wyrok Sadu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 2.02.2000r. w sprawie II AKa 5/00 niepublikowany; wyroki Sądu Apelacyjnego w Krakowie: z dnia 7.11.2002r. w sprawie II AKo 293/02 KZS 2002/12/47, z dnia 6.09.2000 r. w sprawie II AKo 194/01 KZS 2001/10/31, z dnia 2.08.2001r. w sprawie II AKa 166/01 KZS 2001/9/18, z dnia 11.10.2000r. w sprawie II AKa 170/00 KZS 2000/11/47, z dnia 17.02.2000r. w sprawie II AKa 2/00 KZS 2000/3/39). Lektura uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia prowadzi do wniosku, że poza rozważaniami Sądu I instancji znalazły się powody dla jakich zastosowano wobec A. R. tymczasowe aresztowanie postanowieniem z dnia 20 kwietnia 1998r., na podstawie którego wnioskodawca był tymczasowo aresztowany w okresie od 6 listopada 1998r. do 16 czerwca 1999r. Tymczasem rację ma skarżący oskarżyciel publiczny, że uznanie iż stosowanie środka zapobiegawczego o charakterze izolacyjnym mające swoje źródło w ukrywaniu się oskarżonego i uniemożliwianiu tym samym prowadzenia przeciwko niemu postępowania karnego stanowi podstawę do uznania, że tymczasowe aresztowanie nie było niewątpliwie niesłuszne a tym samym Skarb Państwa jest zwolniony od odpowiedzialności finansowej wobec tymczasowo aresztowanego. Wskazać w tym miejscu należy, że podstawa wydania postanowienia o tymczasowym aresztowaniu wnioskodawcy z dnia 7 listopada 2011r., tj. ukrywanie się przed wymiarem sprawiedliwości nie ma znaczenia w powyższej sprawie, gdyż tymczasowe aresztowanie, którego postanowienie to stanowiło podstawę nie zostało uznane za podstawę roszczenia z innego powodu. Z tego mianowicie, że w okresie tym wnioskodawca odbywał kary pozbawienia wolności orzeczone w innych sprawach, co - jak słusznie uznał Sąd I instancji - wyklucza uznanie, że tymczasowe aresztowanie w tym okresie miało charakter niewątpliwie niesłuszny. Sąd Okręgowy ponownie rozpoznając sprawę będzie zatem zobligowany do rozważenia czy podstawy dla jakich zastosowano wobec wnioskodawcy środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania postanowieniem z dnia 20 kwietnia 1998r., co skutkowało pozbawieniem go wolności w okresie od 6 listopada 1998r. do 16 czerwca 1999r. w sprawie II K 19/05 Sądu Rejonowego Gdańsk - Południe w Gdańsku stanowiły przesłanki egzoneracyjne zwalniające Skarb Państwa od odpowiedzialności z tytułu odszkodowania i zadośćuczynienia w oparciu o przepis art.552 § 4 kpk. Wskazać w tym miejscu należy, że pełnomocnik wnioskodawcy odnosząc się do tych zarzutów w odpowiedzi na apelację w istocie nie zakwestionował okoliczności, że A. R. ukrywał się przed wymiarem sprawiedliwości podnosząc jednocześnie, że jest to okoliczność usprawiedliwiona realiami skutków jakie wynikały z pierwszego aresztowania wnioskodawcy w tej sprawie, tj. podjęcia głodówki. Sąd I instancji ponownie rozpoznając sprawę będzie również musiał zająć stanowisko, czy okoliczność ta ma wpływ na ocenę, czy tymczasowe aresztowanie stosowane wobec wnioskodawcy w okresie od 6 listopada 1998r. do 16 czerwca 1999r. miało charakter niewątpliwie niesłuszny w rozumieniu przepisu art.552 § 4 kpk. Podkreślenia w tym miejscu wymaga, że środek zapobiegawczy o charakterze izolacyjnym został uchylony przez sąd orzekający niezwłocznie po złożeniu wyjaśnień przez A. R.. Brak jest zatem podstaw do uznania, że był on stosowany nadmiernie długo, w szczególności, że nie został uchylony niezwłocznie po ustaniu przyczyn, dla których został zastosowany.

Ustalenie okresu w jakim tymczasowe aresztowanie stosowane wobec A. R. w sprawie II K 19/05 Sądu Rejonowego Gdańsk - Południe w Gdańsku miało charakter niewątpliwie niesłuszny ma bezpośredni wpływ na wysokość zasądzonego zadośćuczynienia. Podkreślenia w tym miejscu wymaga, że oskarżyciel publiczny w swej apelacji nie kwestionował podstaw i metody, jaką posługiwał się Sąd Okręgowy określając wysokość zasądzonego

zadośćuczynienia zasądzając około 2.236,-zł. (24.000,-zł. podzielone na 10 miesięcy i 22 dni, czyli około 322 dni) za każdy miesiąc tymczasowego aresztowania uznanego za niewątpliwie niesłuszne kwestionując jedynie okres tymczasowego aresztowania uznanego za niewątpliwie niesłuszne. Argumentacja zaś skarżącego pełnomocnika wnioskodawcy przedstawiona w tym zakresie nie została uznana za słuszną przez Sąd II instancji. Przede wszystkim wskazać należy na całkowitą bezpodstawność stanowiska, że odpowiedzialność Skarbu Państwa oparta o Rozdział 58 Kodeksu postępowania karnego dotyczy całego postępowania zakończonego - jak w tym przypadku - prawomocnym wyrokiem uniewinniającym. Świadczy o tym wprost treść przepisów kwestie te regulujących. Wobec powyższego zbędnym wydaje się przytaczanie szerszej argumentacji w tym zakresie. Wpływu na wysokość zasądanego zadośćuczynienia nie ma również - wbrew twierdzeniom skarżącego - fakt rozesłania za wnioskodawcą listów gończych, co nie stanowi środka zapobiegawczego o charakterze izolacyjnym. Rację również należy przyznać Sądowi Okręgowemu, który wskazał, że na wysokość zasądanego zadośćuczynienia miało wpływ to, że wnioskodawca nie był po raz pierwszy pozbawiony wolności. Nie sposób podzielić stanowiska skarżącego pełnomocnika wnioskodawcy, że okoliczność ta wpłynęła „rażąco” (str.6 apelacji) na wysokość przyznanego zadośćuczynienia. Okoliczność ta została wymieniona w części motywacyjnej zaskarżonego orzeczenia (str. 13-14) jako jedna z mających wpływ na wysokość zasądanego zadośćuczynienia, nie zaś jako okoliczność o nim decydująca. Nie sposób również podzielić stanowiska skarżącego pełnomocnika, że rozmiar uszczerbku na zdrowiu psychicznym wnioskodawcy związany ze stosowaniem wobec niego tymczasowego aresztowania w sprawie II K 19/05 Sądu Rejonowego Gdańsk - Południe w Gdańsku był znaczny, porównywalny wręcz z fizycznym okaleczeniem. Słusznie w tym zakresie wskazał Sąd Okręgowy (str. 13 uzasadnienia wyroku), że leczenie psychiatryczne wnioskodawca podjął dopiero w 2011r. a zatem kilkanaście lat po ostatnim okresie tymczasowego aresztowania uznanym przez Sąd I instancji za niewątpliwie niesłuszny. Brak jest zatem podstaw do uznania, że tymczasowe aresztowanie o jakim mowa w niniejszym postępowaniu wpłynęło na stan zdrowia psychicznego wnioskodawcy w sposób wyjątkowo dotkliwy. Znaczna część apelacji w części odnoszącej się do zasądanego zadośćuczynienia stanowi ogólne stwierdzenia nie przystające (nie zostały bowiem podniesione ani we wniosku ani w toku postępowania przed Sądem I instancji) do realiów rozpoznawanej sprawy. Należą do nich: postrzeganie przez sąsiadów, znajomych, pracodawców, wpływ kary finansowej na sytuację życiową, utrata dobrego imienia (str.5 apelacji). Kwestia braku kontaktu z najbliższymi, rodziną, dziećmi była rozważana przez Sąd Okręgowy. Sąd II instancji w pełni podziela jego stanowisko, że uznane za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie stosowane wobec wnioskodawcy nie miało żadnego wpływu na to, że jego partnerka i matka jego dziecka odeszła od niego. Argumentacja przedstawiona przez Sąd I instancji w tym zakresie (str.9 uzasadnienia wyroku) zyskała pełną aprobatę Sądu Apelacyjnego i nie chcąc jej powtarzać, sąd ten odwołuje się do niej. Podobnie jak do rozważań dotyczących kontaktów wnioskodawcy z córką ze związku małżeńskiego (str.9 uzasadnienie wyroku). Tymczasem Sąd Okręgowy rozważając problematykę zadośćuczynienia w przedmiotowej sprawie odniósł się do wszystkich okoliczności mający wpływ na jego wysokość. Stanowisko to - poza ustalonym przez ten sąd okresem - zyskało aprobatę Sądu Apelacyjnego. Podkreślić należy, że roszczenia których dochodzi wnioskodawca w niniejszym postępowaniu mają charakter cywilnoprawny (patrz: uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28.10.1993r. w sprawie I KZP 21/93, OSNKW 1993/11-12/67). Dochodzone są jednak w szczególnym trybie postępowania przed sądem karnym a zatem w oparciu o przepisy kodeksu postępowania karnego. Wobec powyższego w dochodzeniu tych roszczeń następuje uzupełnienie się przepisów procesowych prawa karnego i prawa cywilnego. Co za tym idzie - to na stronie zgłaszającej roszczenie spoczywa ciężar dowodowy. W tej kwestii Sąd Okręgowy w pełni podziela stanowisko Sądu Apelacyjnego w Gdańsku zaprezentowane w wyroku z dnia 19.02.2009r. w sprawie II AKa 43/09, POSA w Gdańsku 2009). Z tego względu sąd orzekający w zakresie podstaw odszkodowania i zadośćuczynienia bada jedynie okoliczności wskazane przez wnioskodawcę. I miało to miejsce w przedmiotowej sprawie. Za całkowicie chybiony zatem uznać należy zarzut nieuwzględnienia przez sąd orzekający jako podstawy zadośćuczynienia ostracyzmu, jaki miał spotkać wnioskodawcę i jego rodzinę w związku z tymczasowym aresztowaniem. Taki skutek tymczasowego aresztowania A. R. nie został bowiem wskazany we wniosku, jak również nie był podnoszony w toku postępowania. Sąd Okręgowy rozważył wszystkie okoliczności podnoszone przez wnioskodawcę i jego pełnomocnika i w ocenie Sądu Apelacyjnego prawidłowo ocenił, że część z nich w ogóle nie zaistniała a wpływ tych, które uznał za udowodnione w należyty sposób ocenił. Sąd Apelacyjny nie podziela stanowiska skarżącego pełnomocnika wnioskodawcy, że wysokość zasądanego zadośćuczynienia winna odnosić się do „europejskich standardów” a przystąpienie do Unii Europejskiej wymusza „dostosowanie wysokości zadośćuczynienia do przyjętych przez Państwo standardów międzynarodowych”.

A zatem kwestia przynależności do Unii Europejskiej nie ma tu żadnego znaczenia. Podobnie jak kwoty przyznawane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu, zwłaszcza że skarżący odnosi to do długości postępowania w sprawie, co w przedmiotowej sprawie — jak już wyżej wskazano - nie ma żadnego znaczenia. Zadośćuczynienie zasądzone na rzecz wnioskodawcy w powyższej sprawie (dostosowane do przyjętego przez Sąd I instancji okresu tymczasowego aresztowania uznanego za niewątpliwie niesłuszne) nie jest symboliczne i nie narusza zasad ustalania jego wysokości. Sąd Okręgowy dokonał tego po dokonaniu w sposób swobodny, nie zaś dowolny zgromadzonego w tym zakresie materiału dowodowego a wkraczanie w sferę swobodnego uznania sędziowskiego na etapie postępowania odwoławczego nie jest możliwe.

Odnosząc się do kwestii zasądzonego odszkodowania Sąd Apelacyjny podziela stanowisko skarżącego oskarżyciela publicznego, że istnieją przesłanki pozwalające uznać, że Sąd Okręgowy uchybił zasadom związanym z postępowaniem dowodowym i oceną dowodów. Dokonał bowiem dowolnej oceny części materiału dowodowego, wbrew obowiązującym w tym zakresie przepisom. Dokonana przez Sąd Okręgowy ocena tych dowodów wykracza poza granice zakreślone w art.7 kpk, w szczególności nosi cechy dowolności.

Przed przystąpieniem do szczegółowego uzasadniania kwestii skarżonej zasadności (przez oskarżyciela publicznego) i wysokości (przez pełnomocnika wnioskodawcy) zasądzenia odszkodowania w powyższej sprawie ponownie podkreślić należy cywilnoprawny charakter roszczeń dochodzonych przez wnioskodawcę w niniejszym postępowaniu. W powyższej sprawie Sąd Okręgowy za podstawę odszkodowania uznał aktualną wysokość zasiłku dla bezrobotnych w Polsce, co spotkało się z krytyką obu skarżących.

Na wstępie wskazać należy, że orzeczenie w odniesieniu do zasądzonego odszkodowania podlegało uchyleniu już choćby z powodu trafnych zarzutów oskarżyciela publicznego co do okresu tymczasowego aresztowania uznanego za niewątpliwie niesłuszne.

Sąd I instancji uznał, że przebywając na terenie Niemiec wnioskodawca nie podejmował zatrudnienia i utrzymywał się ze świadczeń socjalnych (str.8 uzasadnienia wyroku). Wskazać w tym miejscu należy na bezzasadność zarzutu apelującego pełnomocnika, że podstawą określenia wysokości odszkodowania winny być również prace fizyczne w branży budowlanej jakie wykonywał wnioskodawca na terenie Niemiec w latach 80-tych i 90-tych ubiegłego stulecia. Nie zostało to bowiem przez wnioskodawcę wiarygodnie udowodnione. Sama możliwość (podkreślenie SA) pobierania zasiłku dla bezrobotnych lub innych świadczeń socjalnych również nie może stanowić podstawy do zasądzenia odszkodowania. Wnioskodawca nie udowodnił, że taki zasiłek lub inne świadczenie socjalne pobierał - co należy pokreślić - w okresie bezpośrednio poprzedzającym tymczasowe aresztowanie, a które to świadczenia utracił na skutek zastosowania wobec niego środka zapobiegawczego o charakterze izolacyjnym. Wnioskodawca w żaden sposób, zarówno w toku postępowania przed Sądem I instancji, jak i we wniesionym środku odwoławczym nie udowodnił, że szkoda poniesiona przez niego w wyniku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania w sprawie II K 19/05 Sądu Rejonowego Gdańsk - Południe w Gdańsku wyniosła 240.000,-zł. Odnosząc się do zarzutów apelacji w tym zakresie ponownie podkreślić należy, że podstawą roszczeń w przedmiotowej sprawie nie może być cały okres toczącego się przeciwko wnioskodawcy postępowania a jedynie okres jego tymczasowego aresztowania i to tylko tego uznanego za niewątpliwie niesłuszny. Odwołując się do tego, że odszkodowanie na gruncie przepisu art.552 kpk obejmuje swym zakresem zarówno szkodę rzeczywistą (damnum emergens) jak i utracone korzyści (lucrum cesans) skarżący całkowicie pomija tę istotną okoliczność, że elementy te muszą zostać udowodnione przez wnioskodawcę zgodnie z treścią przepisu art.6 kc, czego - jak wyżej wskazano - wnioskodawca w powyższej sprawie nie uczynił. Za podstawę zasądzenia odszkodowania na rzecz wnioskodawcy Sąd Okręgowy przyjął wysokość najwyższego aktualnego w chwili orzekania zasiłku dla bezrobotnych w Polsce. Nie sposób z treści uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia prześledzić toku rozumowania Sądu Okręgowego w tym zakresie. Sąd ten nie wskazał bowiem na jakich dowodach oparł twierdzenie o otrzymywaniu przez wnioskodawcę zasiłku socjalnego (w jakim okresie i w jakiej wysokości) na terenie Niemiec. Uwadze Sądu Okręgowego - na co słusznie wskazuje apelujący oskarżyciel publiczny - zupełnie wydaje się umknęła okoliczność, że od co najmniej 23 grudnia 1996r. (data informacji z Konsulatu Generalnego Republiki Federalnej Niemiec - k.576 akt sprawy) A. R. nie był obywatelem Niemiec. Odnosząc się do zarzutów pełnomocnika wnioskodawcy w tym zakresie wskazać należy, że za całkowicie chybioną uznać należy

argumentację opierającą się na stwierdzeniach, że A. R. „mógł pobierać zasiłek dla bezrobotnych” (str.4 apelacji). Postępowanie prowadzone w oparciu o przepisy Rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego nie opiera się bowiem na domniemaniach a na faktach udowodnionych i to przez stronę, która wywodzi z nich skutki prawne a więc w tym przypadku przez wnioskodawcę.

Jednocześnie wątpliwości Sądu Apelacyjnego budzi, czy zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazuje na to aby wnioskodawca otrzymywał tego rodzaju świadczenie w Polsce. Sam A. R. będąc słuchany w charakterze wnioskodawcy podał, że po uchyleniu wobec niego tymczasowego aresztowania w 1996r. dokonywał kradzieży aby się utrzymać (k.72 akt sprawy). Wskazać w tym miejscu należy, że - odmiennie niż to przedstawił apelujący oskarżyciel publiczny (str.10 apelacji) - wnioskodawca podał, że kradł w Polsce, nie zaś na terenie Niemiec. Sąd Okręgowy nie wskazał na jakiegokolwiek dowody dające podstawy do uznania, że wnioskodawca na terenie Polski otrzymywał zasiłek dla bezrobotnych, którego został pozbawiony na skutek tymczasowego aresztowania uznanego za niewątpliwie niesłuszne. Tymczasem należało i można było to zweryfikować choćby przez zobowiązanie wnioskodawcy do udowodnienia tej okoliczności lub zwrócenie się z urzędu do stosownych instytucji celem zweryfikowania tej okoliczności. Ważnym dowodem w tej kwestii a zupełnie pominiętym przez Sąd Okręgowy były wyjaśnienia składane przez A. R. w sprawie II K 19/05, w których podał, że nie pracuje, nie ma zawodu, jest bez majątku i utrzymuje się z oszczędności (k.267v akt sprawy II K 19/05). Na okoliczności te wskazał również Sąd Okręgowy w swoim uzasadnieniu (str.6).

Słusznie podnosi skarżący oskarżyciel publiczny, że Sąd Okręgowy nie wskazał podstaw dla jakich uznał, że przy założeniu, że wnioskodawca osiągałby dochód na poziomie zasiłku dla bezrobotnych, szkoda jakiej doznał wyniosła 6.000,-zł., gdyż sąd potrącił koszty utrzymania jakie ponosiłby wnioskodawca gdyby pozostawał na wolności. Sąd Okręgowy w żaden sposób nie uzasadnił swego stanowiska, że miesięczne koszty utrzymania wnioskodawcy, których nie poniósł w związku z pozbawieniem go wolności wynosiły 60,87 zł. (660,87 zł. - zasiłek dla bezrobotnych minus 600,-zł. - kwota zasądzzonego odszkodowania w skali miesiąca). Na okoliczność kosztów utrzymania wnioskodawcy przed zastosowaniem wobec niego tymczasowego aresztowania Sąd Okręgowy nie przeprowadził jakiegokolwiek postępowania dowodowego.

Odnosząc się jednak do prezentowanego przez skarżącego oskarżyciela publicznego stanowiska, że osiągniany przez wnioskodawcę dochód z zasiłku dla bezrobotnych otrzymywanego w Polsce zostałyby w pełni skompensowany kosztami jego utrzymania w warunkach tymczasowego aresztowania uznać należy za przedwczesny na obecnym etapie postępowania. Jak już bowiem wyżej wskazano, Sąd Okręgowy uchylił się od oceny jakiej wysokości koszty utrzymania ponosił wnioskodawca będąc na wolności. Wskazywana przez skarżącego kwota miesięcznego utrzymania osoby pozbawionej wolności (str.11 apelacji) nie ma w przedmiotowej sprawie decydującego znaczenia, gdyż uznanie, że doszło do niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania jest jednoznaczne z tym, że to Skarb Państwa ponosi koszty utrzymania osadzonego i o żadnej kompensacie w tym zakresie nie może być mowy. Stosowane powszechnie odliczenie kosztów utrzymania jakich osadzony nie ponosił w związku z tym, że ponosił je Skarb Państwa dotyczy kosztów jakie osoba osadzona ponosiła na wolności a nie jakie kwoty z tego tytułu wyłożył Skarb Państwa. Reasumując zatem - gdyby doszło do ustalenia, że wnioskodawca pozostawał na utrzymaniu osób trzecich to nie byłoby podstaw do odliczania wskazanych wyżej kosztów utrzymania, gdyż wnioskodawca takich ze swoich dochodów by nie ponosił. Gdy jednak dojdzie do ustalenia, że wnioskodawca utrzymywał się samodzielnie to obowiązkiem sądu jest ustalenie w jakiej wysokości koszty by ponosił i odliczenie tej kwoty przy ustaleniu wysokości odszkodowania z tego tytułu.

Wobec powyższego, Sąd Odwoławczy uchylił wyrok w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gdańsku.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy, uwzględniając wskazania Sądu Odwoławczego jak stanowi przepis art.442 § 3 kpk, Sąd Okręgowy będzie musiał ustalić jaki okres tymczasowego aresztowania wnioskodawcy w przedmiotowej sprawie można uznać za niewątpliwie niesłuszny. Nadto będzie musiał przeprowadzić wnikliwe postępowanie dowodowe (mając na uwadze treść przepisu art.6 kc) na okoliczność dochodów wnioskodawcy w okresie związanym z tymczasowym aresztowaniem uznanym za niewątpliwie niesłuszne oraz ustalić kwestię kosztów utrzymania jakie

wnioskodawca ponosił przed osadzeniem i jakie by ponosił gdyby nie został pozbawiony wolności. Przeprowadzenie rzetelnego i zgodnego z przepisami prawa dotyczącymi postępowania dowodowego postępowania, a także dokonanie całościowej i zgodnej z regułami logicznego wnioskowania prawniczego oraz zasadami doświadczenia życiowego analizy zgromadzonego materiału dowodowego pozwoli na niebudzące wątpliwości rozstrzygnięcie w sprawie w zakresie żądania odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie.

Następnie Sąd I instancji - w razie konieczności - winien sporządzić w sposób prawidłowy, odpowiadający wymogom wskazanym w art.424 kpk uzasadnienie wyroku. W uzasadnieniu tym powinien dokonać analizy zebranego w sprawie materiału dowodowego, wskazując w jaki sposób ocenił poszczególne dowody i na jakich przesłankach opierał się w tym względzie.